ดนตรีตะวันตก

ยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

ดนตรีตะวันตก
ยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

ศศี พงศ์สรายุทธ

สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2562

150.-

ศศี พงศ์สรายุทธ
ดนตรีตะวันตก : ยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ / ศศี พงศ์สรายุทธ
1. ดนตรี - - คริสต์ศตวรรษที่ 15. 2. ดนตรี - - คริสต์ศตวรรษที่ 16.
3. ดนตรี - - คริสต์ศตวรรษที่ 17.

781.68
ISBN 978-974-03-3902-1
สพจ. 1755/2

สรรคุณค่าวิชาการ สู่สังคม
Knowledge to All
www.cupress.chula.ac.th

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น
ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 2,000 เล่ม พ.ศ. 2561
พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 800 เล่ม พ.ศ. 2562

ผู้จัดจำหน่าย **ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
สาขา **ศาลาพระเกี้ยว** โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441
สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495
ม.นเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165
ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135
ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239
โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3023 โทรสาร 0-3739-3023
ม.พะเยา จ.พะเยา โทร. 0-5446-6799-800 โทรสาร 0-5446-6798
จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2 โทรสาร 0-2160-5304
หัวหมาก โทร. 0-2374-1378 โทรสาร 0-2374-1375
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จ.นครราชสีมา โทร. 0-4492-2662-3 โทรสาร 0-4492-2664
Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 http://www.chulabook.com **และเครือข่ายฯ**
ร้านค้าติดต่อ **แผนกขายส่ง สาขาหัวหมาก** โทร. 0-2374-1375-6 โทรสาร 0-2374-1377

กองบรรณาธิการ : ทิพวรรณ โหละสุต
ออกแบบปกและรูปเล่ม : กัลยาภรณ์ เข็มทอง
พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [CUB6302-005] โทร. 0-2218-3562-3 โทรสาร 0-2218-3547

คำนำ

หนังสือดนตรีตะวันตก : ยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เล่มนี้มุ่งเขียนถึงประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตกช่วงยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการเท่านั้น จึงไม่สามารถจะครอบคลุมถึงประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตกทุกยุคได้ทั้งหมด หากแต่หนังสือเล่มนี้มีจุดประสงค์เพื่อใช้สอนในระดับปริญญาตรีที่มีพื้นความรู้ทางด้านดนตรีมาพอสมควร โดยได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ ภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะเด่นของดนตรี รูปแบบบทประพันธ์ และผู้ประพันธ์เพลงที่สำคัญของแต่ละยุค สำหรับผู้อ่านที่สนใจเนื้อหาในรายละเอียดที่มากไปกว่าที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้แนะนำหนังสือและตำราไว้ในบรรณานุกรมท้ายเล่มทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการค้นคว้าเพิ่มเติมในระดับที่ละเอียดยิ่งขึ้นต่อไป

ศศี พงศ์สรายุทธ

พฤศจิกายน 2562

สารบัญ

ำ		**1**
ี 1	**ภูมิหลังของอารยธรรมตะวันตกก่อนเข้าสู่ยุคกลาง**	**3**
	1.1 จักรวรรดิและอารยธรรมกรีก	3
	1.2 จักรวรรดิและอารยธรรมโรมัน	5
	1.3 การล่มสลายของจักรวรรดิโรมันและอิทธิพลของคริสต์ศาสนา	9
ี 2	**ยุคกลาง**	**11**
	2.1 ภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์	12
	2.2 สภาพสังคมยุโรปที่มีอิทธิพลต่อดนตรีในยุคกลาง	17
ี 3	**เพลงสวด**	**21**
	3.1 ลักษณะทางดนตรีของเพลงสวด	21
	3.2 ทฤษฎีบันไดเสียงโบราณหรือโมดโบราณ	23
	3.3 บทบาทของเพลงสวด	26
	3.4 ประเภทของเพลงสวด	29
ี 4	**พัฒนาการของเพลงสวด**	**33**
	4.1 พัฒนาการทางแนวนอนของเพลงสวด	33
	4.2 พัฒนาการทางแนวตั้งของเพลงสวด	35

ที่ 6	**เพลงกวีของโบสถ์ ราชสำนัก และชาวบ้าน**	**55**
	6.1 เพลงกวีของทรูบาดอร์	57
	6.2 เพลงกวีของทรูแวร์	58
	6.3 เพลงกวีของมินเนซิงเกอร์	61
ที่ 7	**พัฒนาการของเพลงกวีสู่ดนตรีหลายแนวเสียง**	**65**
	7.1 ดนตรีในยุคศิลป์โบราณ	65
	7.2 ดนตรีในยุคศิลป์ใหม่	70
ที่ 8	**ดนตรีสำหรับการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีในยุคกลาง**	**81**
	8.1 เครื่องดนตรีในยุคกลาง	81
	8.2 บทบาทและหน้าที่ของเครื่องดนตรีในยุคกลาง	84
	8.3 รูปแบบบทประพันธ์สำหรับเพลงบรรเลง ด้วยเครื่องดนตรีในยุคกลาง	85
ที่ 9	**ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ**	**87**
	9.1 ภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์	91
	9.2 สภาพสังคมที่มีอิทธิพลต่อดนตรี ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ	90
ที่ 10	**ดนตรีในศตวรรษที่ 15**	**93**
	10.1 อิทธิพลของดนตรีอังกฤษต่อพัฒนาการดนตรี ในแถบราชสำนักเบอร์กันดี	94
	10.2 รูปแบบบทประพันธ์ของดนตรีอังกฤษและเบอร์กันดี	95
	10.3 บทบาทของผู้ประพันธ์เพลงกลุ่มฟรังโกเฟลมมิช	103
	10.4 รูปแบบบทประพันธ์ของดนตรีกลุ่มฟรังโกเฟลมมิช	104

11.2 รูปแบบบทประพันธ์ของดนตรีศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก 117
11.3 สำนักและผู้ประพันธ์เพลงที่สำคัญในยุคศตวรรษที่ 16 ตอนต้น 122
12 การปฏิรูปดนตรีในศตวรรษที่ 16 125
12.1 การปฏิรูปดนตรีในประเทศเยอรมนี 125
12.2 การปฏิรูปดนตรีในประเทศฝรั่งเศส 127
12.3 การปฏิรูปดนตรีในประเทศอังกฤษ 128
13 พัฒนาการของเพลงชาวบ้านในศตวรรษที่ 16 133
13.1 ดนตรีอิตาลี 134
13.2 ดนตรีฝรั่งเศส 136
13.3 ดนตรีอังกฤษ 138
13.4 ดนตรีเยอรมัน 139
14 ดนตรีสำหรับการบรรเลงในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ 143
14.1 เครื่องดนตรีสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ 145
14.2 รูปแบบบทประพันธ์สำหรับเครื่องดนตรีบรรเลง 147
14.3 สำนักและผู้ประพันธ์เพลงที่สำคัญสำหรับดนตรีบรรเลง 160
15 ระบบการบันทึกโน้ตแบบดั้งเดิม 163
15.1 การบันทึกโน้ตระบบนิวเมติก 164
15.2 การบันทึกโน้ตระบบโมด 169
15.3 การบันทึกโน้ตระบบเมนซูรัล 170
15.4 การบันทึกโน้ตสำหรับเครื่องดนตรีคีย์บอร์ดและลูท 175

บทนำ

6ศึกษาประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตกนั้นย่อมเกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการอย่าง
ำดับขั้นของความคิดและการปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่การแบ่งประวัติศาสตร์
ป็นแต่ละยุคตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้น การแบ่งแยกยุคต่าง ๆ นี้เกิดขึ้น
นกับการแบ่งยุคของศิลปะต่าง ๆ บางยุคอาจถูกแบ่งย่อยออกเป็นช่วงต้น
ลางหรือช่วงปลายได้อีก และยุคที่ถูกแบ่งย่อยเหล่านี้อาจมีชื่อเรียกเฉพาะ
ก็ได้ การแบ่งยุคของประวัติศาสตร์ดนตรีก็เช่นกัน คือ นิยมการแบ่งตาม
บเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แม้ว่าการแบ่งยุคสมัยเหล่านี้จะทำขึ้น
วามสะดวกในการลำดับเหตุการณ์และพัฒนาการต่าง ๆ ของดนตรีก็ตาม
องเข้าใจว่า การเปลี่ยนจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่งนั้นมิได้เกิดขึ้นอย่างทันที
ด หากแต่ดำเนินขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป แม้จะเข้าสู่อีกยุคหนึ่งแล้วแต่
กิดขึ้นในยุคก่อนหน้านี้ก็ยังมิได้สูญหายไปในทันที แต่ยังคงดำเนินต่อไป
จะเข้าสู่ยุคใหม่แล้วก็ตาม หากแต่มิได้เป็นที่นิยมกันในยุคใหม่ จึงค่อย ๆ

การค้นคว้าของนักดนตรีวิทยา (Musicologist) ที่มุ่งย้อนไปศึกษาดนตรี
คกลางเป็นต้นมานั้น ต้องทำความเข้าใจก่อนว่า การค้นหาหลักฐาน
นประวัติศาสตร์ในยุคที่ยังมิได้มีการบันทึกหลักฐานต่าง ๆ ไว้อย่าง
บบเหมือนดังเช่นในปัจจุบัน ฉะนั้นจะสังเกตได้ว่าการกำหนดช่วงเวลาที่
ตุการณ์ในยุคกลางและยุคเรอเนสซองส์นั้น บางครั้งเป็นการคาดการณ์
ะมาณเท่านั้น เนื่องจากไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนที่ระบุเวลาที่เกิดเหตุการณ์
ขึ้นอยู่แน่นอนได้

จากวิวัฒนาการของดนตรีตะวันตกที่เกิดขึ้น โดยการค้นคว้าของนักดนตรี
น ประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตกสามารถแบ่งได้ 6 ยุคใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ยุคกลาง (Middle Ages หรือ Medieval; ประมาณ ค.ศ. 500-1400)
2. ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance; ค.ศ. 1400-1600)
3. ยุคบาโรก (Baroque; ค.ศ. 1600-1750)
4. ยุคคลาสสิก (Classic; ค.ศ. 1750-1820)
5. ยุคโรแมนติก (Romantic; ค.ศ. 1820-1900)
6. ยุคศตวรรษที่ 20 (Twentieth Century; ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา)

บทที่ 1

ภูมิหลังของอารยธรรมตะวันตก ก่อนเข้าสู่ยุคกลาง

นที่จะศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณคดีดนตรีตะวันตกในยุคต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ควรจะได้ทำความเข้าใจถึงภูมิหลังของอารยธรรมนตกที่มีอิทธิพลต่ออารยธรรม ความคิดและความเชื่อของคนในยุคนั้นด้วย ลังที่สำคัญที่ส่งผลต่ออารยธรรมในยุคกลางและยุคต่อ ๆ มา คืออารยธรรมรีกและโรมัน

จักรวรรดิและอารยธรรมกรีก

เดิมศูนย์กลางวัฒนธรรมของกรีกอยู่ที่เกาะครีต (Crete) ซึ่งเป็นเกาะใหญ่ในทะเลอีเจียน ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศอิตาลีในปัจจุบัน (แผนที่ 1) ธรรมที่เจริญขึ้นในนครรัฐของกรีก (ประเทศกรีซในปัจจุบัน) มีศูนย์กลางญอยู่ที่นครรัฐเอเธนส์ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านศิลปวิทยาการ และรัฐสปาร์ตาซึ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านการทหาร มีวัฒนธรรมรุ่งเรืองที่สุด

รจบกันของทวีปยุโรป เอเชียและแอฟริกา เป็นผลให้ชาวกรีกโบราณได้รับ
ความเจริญโดยตรงทั้งอียิปต์และเอเชีย โดยกรีกได้อาศัยอิทธิพลดังกล่าว
อารยธรรมของตนขึ้นโดยคงไว้ซึ่งลักษณะที่เป็นของตนเอง ชาวกรีกเป็น
ที่รักอิสระ มีสติปัญญารอบรู้ ชอบการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในทุกด้าน
การต่อสู้ มีความรู้สึกละเอียดอ่อนละมุนละไมในความงาม และมีพลัง
ามารถที่จะสร้างสิ่งที่งดงาม ชาวกรีกได้สร้างความเจริญทางด้าน
รมรวมถึงศิลปวิทยาการต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์
ศาสตร์ ศิลปะ วรรณกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ฯลฯ ในยุคนี้ได้มี
ชญ์ที่สำคัญเกิดขึ้นมากมาย เช่น โซกราตีส พลาโต อริสโตเติล ไพธากอรัส

<u>แผนที่ 1</u> จักรวรรดิกรีก

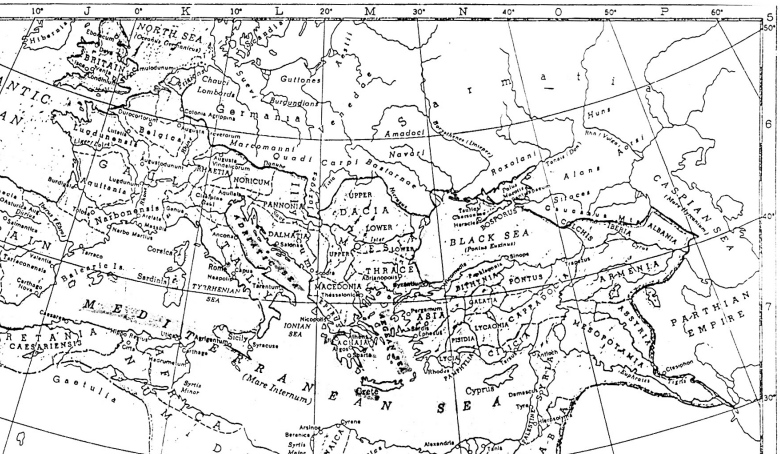

จักรวรรดิและอารยธรรมโรมัน

อารยธรรมโรมันได้เกิดขึ้นในคาบสมุทรอิตาลีในเวลาใกล้เคียงกับที่ธรรมกรีกเจริญรุ่งเรือง ชาวโรมันซึ่งอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า สาธารณรัฐโรมัน an Republic) โดยมีกรุงโรมเป็นศูนย์กลาง (แผนที่ 2) มีวัฒนธรรมรุ่งเรือง ง 509-27 ปีก่อนคริสตกาล เป็นชนชาติที่เข้มแข็ง รักการต่อสู้ ได้เข้ารุกรานดนของชาวกรีกซึ่งมีการปกครองแบบนครรัฐ ซึ่งไม่ได้รวมเป็นอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยแต่ละหน่วยรัฐมีอิสระในการปกครองตนเอง ทำให้มัคคีกันและไม่เกื้อกูลในการรักษาความปลอดภัยในกรณีที่มีการคุกคามกายนอก จนกระทั่งระหว่างปี 140-30 ปีก่อนคริสตกาล จักรวรรดิกรีกทั้งหมดตกอยู่ภายใต้อำนาจของสาธารณรัฐโรมันซึ่งเป็นชนเผ่าละติน และธรรมของชาวโรมันนี้ได้รับอิทธิพลหลายสิ่งหลายอย่างจากความเจริญกรีก แล้วนำมาปรับให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตแบบโรมัน และถ่ายทอดธรรมดังกล่าวสู่โลกตะวันตกต่อไป โรมันจึงถือเป็นพัฒนาการขั้นสูงสุดของธรรมโบราณ

โรมันมีกษัตริย์ปกครองต่อกันเรื่อยมาจนมาถึงยุคของจูเลียส ซีซาร์ และนคือ มาร์ค แอนโทนี จนมาถึงช่วงประมาณ 27 ปีก่อนคริสตกาล กษัตริย์ที่มีาจมากที่สุด คือ กษัตริย์ออคตาเวียน ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นจักรวรรดิโรมัน (Roman Empire) อันหมายถึง รัฐหรือสหภาพของรัฐต่าง ๆ รพรรดิเป็นประมุข โดยมีอาณาเขตหรืออาณาจักรที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยปกครองอันเดียวกัน ช่วงนี้จึงถือเป็นการสิ้นสุดการปกครองแบบสาธารณรัฐ

ตะวันตก

ออกและโรมันตะวันตก เกิดเป็นจักรวรรดิโรมันตะวันตกที่มีกรุงโรม
องหลวง (ประเทศอิตาลีปัจจุบัน) และจักรวรรดิโรมันตะวันออกที่มีกรุง
ตนติโนเปิลเป็นเมืองหลวง (กรุงอิสตันบุล ประเทศตุรกีปัจจุบัน)

<u>แผนที่ 2</u> สาธารณรัฐโรมัน

<u>แผนที่ 3</u> จักรวรรดิโรมัน

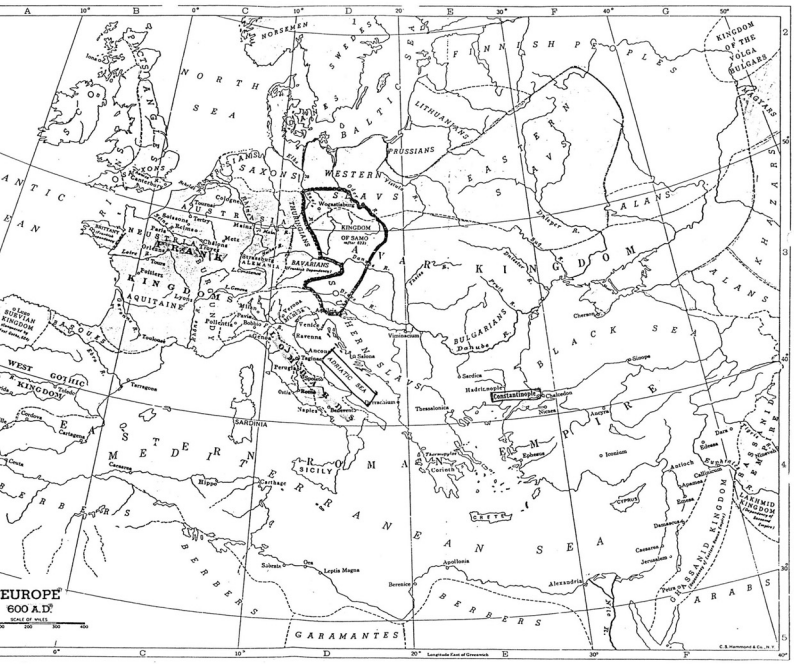

หลังจากจักรพรรดิไดโอคลีเชียนสิ้นพระชนม์ กษัตริย์องค์ต่อมาได้มีการงกันอยู่เสมอ จนใน ค.ศ. 324 จักรพรรดิคอนสแตนตินได้รวมจักรวรรดิ เข้าด้วยกันอีกครั้งหนึ่ง แล้วย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิลรียกดินแดนใหม่นี้ว่า จักรวรรดิไบแซนไทน์ (แผนที่ 4) กรุงคอนสแตนติโนเปิลหลวงของจักรวรรดิไบแซนไทน์หรือจักรวรรดิโรมันตะวันออก ตั้งอยู่ในทำเลมาะสำหรับการป้องกันตนเองจากการรุกรานของอนารยชนซึ่งส่วนใหญ่